

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
TRADIȚIE ȘI EXCELENȚĂ

UBBFSEGA
Universitatea Babeș-Bolyai | Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor

Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor

Str. Teodor Mihali nr. 58-60
Cluj-Napoca, RO-400591
Tel.: 0264-41.86.52-5
Fax: 0264-41.25.70
econ@econ.ubbcluj.ro
www.econ.ubbcluj.ro

TEZA DE ABILITARE

ECONOMETRIE SPAȚIALĂ ȘI APLICATĂ ÎN STUDIUL COMPORTAMENTULUI ȘI PROCESELOR ECONOMICE

Codruța MARE

Cluj-Napoca

2019

REZUMAT

Prezenta teză de abilitare este o sinteză a celor mai importante realizări ale mele de la obținerea titlului de doctor în Aprilie 2010, în Italia, la Universitatea din Trieste, Institutul Internațional pentru Studii Europene, Gorizia. Teza de doctorat este intitulată **Scenarii și Prospective legate de Introducerea Euro pe Piața Românească**. Utilizând o serie de metode econometrice (serii de timp și previziune, econometrie spațială, etc.) teza de doctorat evaluează situația României în ceea ce privește adopția euro și face previziuni ale posibilului moment al adopției monedei unice, precum și a costurilor legate de acest proces. Activitatea științifică care a urmat este, parțial, bazată pe teză, în sensul că au fost analizate mai în detaliu aspecte legate de procesul de integrare. Printre acestea se numără aspecte legate de convergență și de procesele de contagiare și difuziune care pot apărea în spațiu și pot intensifica sau altera diverse procese economice. Pe de altă parte, pornind de la rezultatele analizelor econometrice, alte metode din această grupă au fost aplicate pentru a evalua, la diferite nivele și pe diverse eșantioane, rezultatele obținute anterior.

O altă direcție majoră a activității mele de cercetare este includerea în analize a unor factori calitativi, subiectivi, cum ar fi cultura, guvernanta, aspectele politice, etc., și impactul lor asupra comportamentului economic.

Prezenta teză de abilitare este alcătuită din 3 părți principale. Prima parte prezintă rezultatele cercetării și contribuțiile științifice. În cea de a doua parte sunt redată perspective de cercetare viitoare și planul de dezvoltare a carierei. Ultima parte prezintă referințele bibliografice.

Partea I este formată din următoarele trei secțiuni:

- Secțiunea A intitulată **Econometrie Spațială Utilizată în Evaluarea Proceselor Economice**;
- Secțiunea B intitulată **Metode Econometrice Folosite în Evaluarea Situației României**;
- Secțiunea C intitulată **Metode Econometrice Utilizate în Evaluarea Impactului Factorilor Culturali și Sociali asupra Dezvoltării Economice – Analize Internaționale**.

După cum este și intitulată, **secțiunea A** tratează metode de **Econometrie Spațială Utilizată în Evaluarea Proceselor Economice**. Este formată din cercetări care utilizează

acest tip de metode econometrice pentru a analiza chestiuni cum ar fi convergența și procesele de contagiare și difuziune la nivel macroeconomic. O asemenea analiză evidențiază clusterizările spațiale care apar și, dacă este cazul, eterogenitatea spațială cu punctele de staționaritate locală.

Subsecțiunea A1 evaluează *Convergența Spațială pe Piața Asigurărilor de Viață în Uniunea Europeană*. Convergența este validată la nivelul Uniunii Europene utilizând PIB ca proxy, atât în studii personale anterioare, cât și în literatura de specialitate. Pornind de la această idee și de la cea a intercațiunilor existente în UE, am implementat metode de Econometrie Spațială pentru a analiza existența β -convergenței absolute, condiționate sau de club pe piața asigurărilor de viață. Ca proxy pentru aceasta am folosit densitatea asigurărilor de viață pentru UE 27, în perioada 2002 – 2014. β -convergența absolută a fost acceptată prin regresia spațială. Influențele spațiale au fost evaluate prin includerea în analiză a latitudinii, longitudinii și a decalajului spațial al variabilei dependente ca variabile exogene. O serie de determinanți economici, culturali, instituționali și politici au fost incluși în studiu. Dintre aceștia, doar dimensiunea culturală a lui Hofstede numită evitarea incertitudinii a reieșit semnificativ statistic. Corelația pozitivă dintre dimensiunea culturală și rata de creștere a densității asigurărilor de viață în Uniunea Europeană demonstrează că țările cu un nivel ridicat de evitare a incertitudinii vor experimenta rate de creștere mai ridicate ale pieței asigurărilor de viață.

Ca o continuare a rezultatelor prezentate în subsecțiunea A1, în *subsecțiunea A2* atenția se îndreaptă către aceeași piață, dar de data aceasta la nivelul României (*Există Difuziune Spațială între Județele României pe Piața Asigurărilor de Viață?*). Elementele de Econometrie Spațială sunt acum utilizate pentru evaluarea caracteristicilor acestei piețe pe cele 42 de județe ale României în anul 2015. Cele mai multe studii de specialitate investighează determinanții acestei piețe la nivel de țară sau la nivel individual. Prezenta cercetare face evaluarea la nivel de județ, sub-național. Un rezultat important este efectul pozitiv al nivelului de educație în domeniu. Acesta este estimat pe un eșantion de indivizi printr-un sondaj realizat la nivel național asupra cererii de asigurări de viață. Un alt rezultat semnificativ este evidențierea procesului de difuziune spațială a densității asigurărilor. Dintre variabilele de control utilizate, am identificat un efect pozitiv al venitului și ratei urbanizării și unul negativ al ratei șomajului asupra cererii de asigurări de viață.

Utilizând tot o abordare spațială, în ultima parte a acestei secțiuni, *subsecțiunea A3* evaluează *Protecția Consumatorilor versus Nivelul de Dezvoltare – O Abordare Spațială*. Problemele specifice protecției consumatorului sunt analizate prin metode cantitative. Studiul

de concentrează pe factorii care influențează numărul de plângeri la nivel național și percepția consumatorilor că drepturile lor sunt, intradevăr, protejate de către autoritățile de stat. Datele pentru UE 27 au fost culese de pe site-urile unor instituții oficiale, cum ar fi The Heritage Foundations, United Nations Development Programme și Comisia Europeană. Două tipuri de metode econometrice au fost folosite: regresie multiplă OLS și metode spațiale, cum ar fi hărți, indicele Moran I pentru autocorelație spațială și regresia spațială. Rezultatele sunt consistente în ceea ce privește factorii instituționali. Alte tipuri de comportamente, cum ar fi influența factorilor sociali sau vecinătatea nu au putut fi evidențiate.

Secțiunea B, intitulată **Metode Econometrice Folosite în Evaluarea Situației României** prezintă printre cele mai relevante rezultate ale cercetării focusate pe România care utilizează alte metode și tehnici decât Econometrie Spațială. *Perspective ale Introducerii Euro în Economia Românească* sunt prezentate în *subsecțiunea B1*. Această parte face o primă evaluare cantitativă a posibilelor efecte ale pregătirii adopției euro, precum și efecte ex-post ale adoptării efective. Deși complexitatea modelelor crește treptat, toate simulările susțin aceeași idee a restrictivității (pe termen scurt și mediu). Rezultatele arată că îndeplinirea criteriilor de la Maastricht implică restrictivitate economică pe termen scurt, urmată de revenire și creștere economică pe termen lung. Sunt furnizate estimări cantitative ale acestor efecte. Un impact negativ semnificativ este observat pe piața muncii și în investiții.

Subsecțiunile B2 și B3 au aceeași temă de bază – evaluarea performanței economice a firmelor românești listate la Bursa de Valori București. Primul studiu evaluează performanța în raport cu guvernanta corporativă (*Relația dintre Guvernanta Corporativă și Performanța Economică în România*), iar al doilea în raport cu caracteristicile boardului firmei (*Caracteristicile Board-ului și Performanța Economică în România*). În *subsecțiunea B2* este utilizat un eșantion de 76 de companii listate la BVB, pentru perioada 2001 – 2011. Un index multidimensional este construit pe baza a 50 de variabile (referitor la 4 dimensiuni: structura guvernantei, relația cu investitorii, board-ul și echipa managerială, aspecte financiare). Două modele econometrice au fost ebaluate pentru analiza performanței globale a companiei, pe baza corelațiilor testate pe piața românească. Prin modelul global obținut aratăm managerilor că un management adecvat, incluzând factori economici, sociali și de mediu, poate contribui la succesul financiar al firmei. În *subsecțiunea B3* sunt utilizate 55 de companii listate la BVB pentru analiza influenței caracteristicilor board-ului asupra performanței (anul 2012). Șase caracteristici au fost selectate: 1) echilibrul dintre membrii echipei manageriale aflați în poziții executive și cei din poziții non-executive; 2) independența membrilor; 3) selecția

membrilor; 4) perfecționarea competențelor membrilor; 5) asistența oferită de Comitetul de Audit, Remunerare și Nominalizare. Performanța economică este reprezentată de ROA și Tobin's Q. Majoritatea eșantionului au prezentat următoarele caracteristici ale echipei directoriale: echilibru între membrii executivi și non-executivi, independența membrilor și preocuparea pentru training și creșterea competențelor profesionale. Cele mai multe companii nu au un comitet de asistență în sistemul de guvernare, care să ajute la luarea deciziilor. Nu a fost găsită o relație semnificativă statistic între caracteristicile board-ului și performanța economică (cu nici una dintre cele 2 variabile proxy).

Metode Econometrice Utilizate în Evaluarea Impactului Factorilor Culturali și Sociali asupra Dezvoltării Economice – Analize Internaționale este cea de a treia secțiune (**secțiunea C**). Sunt sintetizate analize care utilizează metode econometrice în studii internaționale, atât econometrie clasică, cât și panel (inclusiv panel dinamic dezvoltat de Arellano și Bond și îmbunătățit de Roodman). Și această secțiune are o construcție progresivă din punct de vedere al complexității metodologice. Este o urmare firească a concluziilor din secțiunea A.

Prima *subsecțiune*, C1, tratează prețurile reglementate în Uniunea Europeană, cu studiu de caz pe piața energetică (*Evaluarea Protecției Consumatorului în Uniunea Europeană – Studiu de Caz pe Sectorul Energetic*). Prin regresie OLS demonstrăm existența protecției prin prețuri a consumatorilor casnici din UE. Prețurile sunt reglementate astfel încât să fie corelate cu salariul mediu. Suplimentar, demonstrăm că prețul energiei pentru consumatorii industriali are un alt mecanism de formare, depinzând, cel mai mult, de dependența de importul de energie.

Rezultatele subsecțiunilor B2 și B3 au fost dezvoltate în studiul din *subsecțiunea C2 – Cum Influențează Mediul Național Performanța unei Organizații – Analize Regresionale*. Este investigată o nouă dimensiune calitativă a performanței organizaționale, mai puțin întâlnită în literatura de specialitate – dimensiunea comportamentului geocentric. Utilizând informații pe un eșantion de țări la nivel mondial, pe perioada 2012 – 2015, sunt puse în evidență influențe semnificative ale factorilor politici, culturali și emoționali, cum ar fi fericirea, asupra performanței unei organizații într-un spațiu geocentric. Rezultatele arată clar rolul important al unor asemenea factori.

Secțiunea C se încheie cu o sinteză a *Analizei Datelor de Panel Aplicată pe Piața Asigurărilor de Viață (subsecțiunea C3)*. Factorii culturali și instituționali afectează dezvoltarea unei economii naționale. Subsecțiunile anterioare au evaluat acest aspect din punct de vedere al consumatorului (protecția consumatorului pe piața energetică Europeană)

și al organizației (performanța companiei). În cele ce urmează, aceste grupuri de factori sunt analizate prin prisma impactului asupra unui segment important al unei economii naționale – cel al asigurărilor. Având în vedere nivelul de eterogeneitate al pieței asigurărilor de viață din Europa, această componentă a fost aleasă pentru investigații mai amănunțite (vezi secțiunea A pentru rezultatele spațiale). Analiză este și ea structurată progresiv, se începe inițial cu panel clasic, pentru ca apoi să fie aplicat panelul dinamic. Eșantionul este considerat pentru perioada 2002 – 2012. Rezultatele arată o influență semnificativă a indicatorilor de guvernare asupra evoluției pieței asigurărilor de viață. Mai mult, economiile emergente au specificități care trebuie luate în considerare de către actorii implicați pentru a crește nivelul de încredere în acest sector și a reduce discrepanța față de țările dezvoltate.

O scurtă descriere a planului de dezvoltare a carierei este prezentată în **partea a doua**. Printre cele mai importante direcții se numără: (1) dezvoltări metodologice în Econometria Spațială, în special legate de matricea de ponderare spațială; (2) dezvoltarea unei metodologii de calcul intercensitar al Indicelui de Dezvoltare Umană Locală (IDUL) la nivel de localitate și încorporarea lui în diverse analize economice și sociale; (3) reevaluări ale problematicii stabilității și integrării României în Uniunea Europeană; (4) noi analize legate de impactul factorilor culturali, de guvernare, sociali, politici, etc. asupra diverselor componente ale unei economii naționale, inclusiv cu evaluarea economiei subterane.

Ultima parte prezintă referințele bibliografice utilizate.